

Nederland: Bijzondere Economische Zaken (bedoeld om o.m. de 'gelijk-schakeling' van de organisaties op economisch gebied te bevorderen) en Volksvoorlichting en Kunsten; secretaris-generaal van Bijzondere Economische Zaken was Rost van Tonningen (tevens secretaris-generaal van Financiën en president van de Nederlandse Bank), een door zijn onbeheerste aard ook binnen de NSB geïsoleerd geraakte figuur; waarnemend secretaris-generaal van Volksvoorlichting en Kunsten was jhr. mr. S. M. S. de Ranitz, lid van de NSB en tevens, evenals een kleine vierduizend andere 'foute' elementen, z.g. Begunstigend Lid van de Germaanse SS. Beide departementen waren op alle niveaus 'fout'; bij de andere departementen was soms wel een NSB'er of een pro-Duits ingestelde figuur secretaris-generaal maar deze was dan toch in hoofdzaak aangewezen op de hulp van ambtenaren die in overwegende mate 'goed' waren ('goed' in de zin van niet-'fout') en hun chef in mindere of meerdere mate tegenwerkten.

Belangrijk door hun plaats in het Nederlandse overheidsapparaat waren vooral drie secretarissen-generaal ten aanzien van wie de Nederlandse regering te Londen in de tweede helft van '43 overwogen had of zij hun via Radio Oranje hun ontslag moest aanzeggen: Verwey (Sociale Zaken), Frederiks (Binnenlandse Zaken) en Hirschfeld (Handel en Nijverheid, en Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening). Verwey, die de Duitsers op het gebied van de arbeidsinzet grote diensten had bewezen, speelde in de zomer van '44 nog maar nauwelijks een rol doordat het gehele systeem om langs administratieve weg arbeidskrachten naar Duitsland te 'bemiddelen' vrijwel bezweken was; Frederiks die de bezetter op sommige terreinen geholpen, op andere tegengewerkt had, verliet begin september '44 zijn post en dook om onduidelijke redenen onder¹; Hirschfeld, de

¹ In zijn in de hongerwinter geschreven, kort na de bevrijding gepubliceerde apologie *Op de bres* schreef Frederiks op pag. 3 dat 'de vermoedelijk tegen mijn leven, maar zeker tegen mijn vrijheid gerichte aanslag van zondag 3 september 1944' 'de gevoelens die in de NSB te mijwaart heersten', zou hebben aangetoond. Wat is er op die zondag gebeurd? Blijkens een verhoor dat op 4 september door een 'SD'er' afgenomen werd aan Frederiks' huisbewaarder, waren er 's morgens om zes uur vier of vijf mannen in soldatenuniformen verschenen (een in het uniform van de Landwacht) wier woordvoerder Duits sprak; de huisbewaarder had hen geholpen Frederiks' woning binnen te gaan en daaruit waren zij na tien minuten weer te voorschijn gekomen met een kostbaar tapijt dat zij meenamen. Frederiks had zich vermoedelijk verstoep; in de loop van de ochtend zei hij tegen de huisbewaarder dat hij wegging en niet wist wanneer hij zou terugkeren; nadien had de huisbewaarder geconstateerd dat zijn vrouw en dochter ook verdwenen waren.

De achtergrond van dit gebeuren is onduidelijk; in elk geval werd na het verdwijnen